

Ένας εσωτερικός κανονισμός στο πλαίσιο ενός δημοκρατικού
συνεργατικού σχολείου της κοινότητας

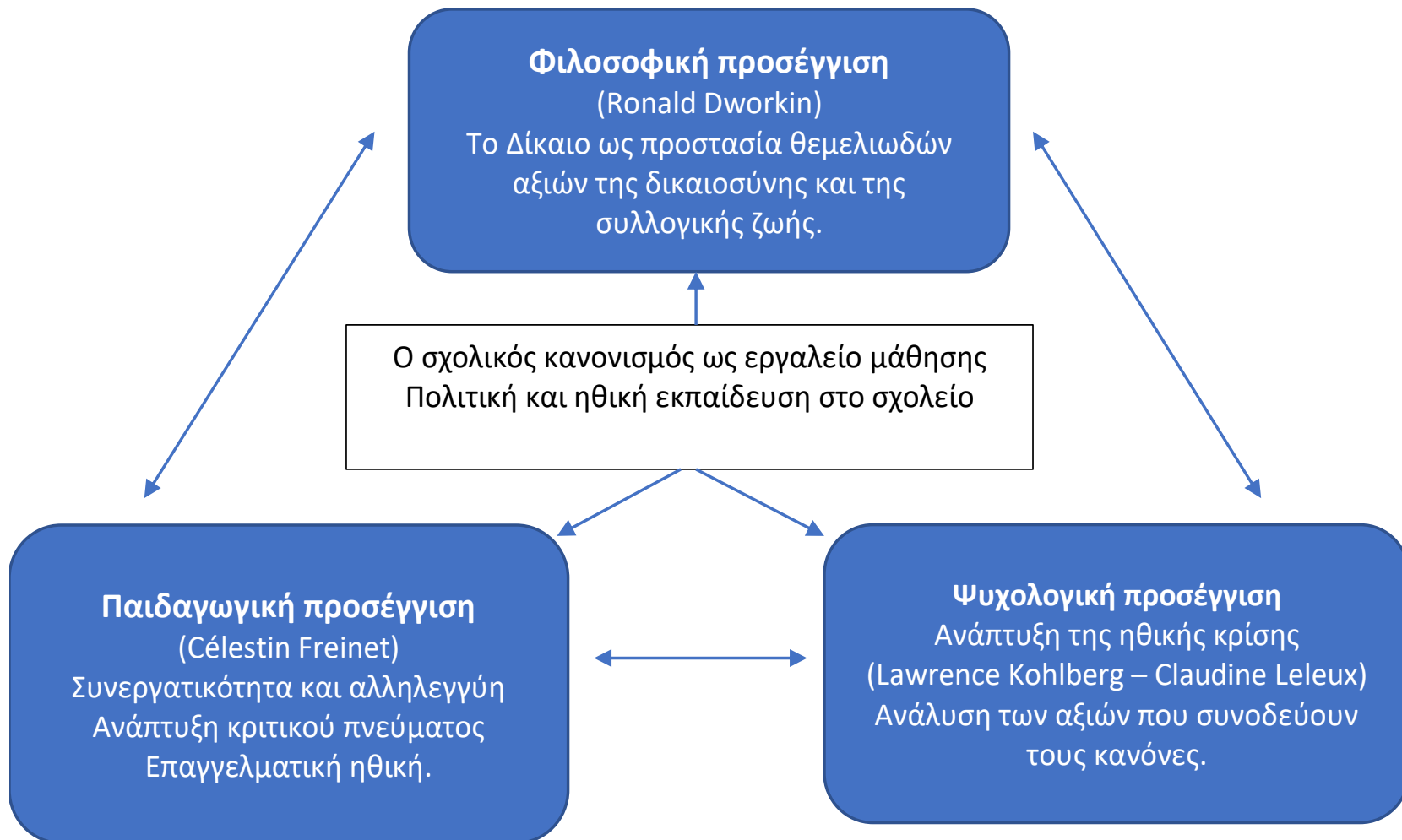
Εκδήλωση οργανωμένη από
Την παιδαγωγική ομάδα «Το Σκασιαρχείο» σε συνεργασία με το Δίκτυο
συνεργατικών σχολείων Χανίων

Πέμπτη 1^η Απριλίου 2021

Μαρία Παγώνη
Καθηγήτρια στις Επιστήμες της Αγωγής

Πανεπιστήμιο της Λιλ
Διαπανεπιστημιακό Κέντρο Εκπαιδευτικής Έρευνας της Λιλ
(CIREL)

Πλαίσια αναφοράς που επιτρέπουν να σκεφτούμε τον σχολικό κανονισμό ως εργαλείο ηθικής και πολιτικής εκπαίδευση στο σχολείο

Η φιλοσοφική προσέγγιση του νόμου (Δικαίου)

Δύο βασικές προσεγγίσεις του Δικαίου (Robert 1999, Audigier & Lagelée 1996) :

- Η *θεωρία του Hans Kelsen (1881 - 1973)* ο οποίος θεωρεί ότι το Δίκαιο είναι ένα σύνολο κανόνων που εκφράζονται μέσα σε επίσημα κείμενα καλά ιεραρχημένα, οι οποίοι κανόνες συνδέονται μεταξύ τους με λογικές σχέσεις και τους οποίους αρκεί να εφαρμόσουμε. Πρόκειται για μια **θετικιστική προσέγγιση** του Δικαίου που βασίζεται στην πειθαρχία και την εφαρμογή των κανόνων κατά γράμμα.

- Η *θεωρία του Ronald Dworkin (1931 - 2013)* ο οποίος θεωρεί ότι το Δίκαιο δεν εξαντλείται σε ένα σύστημα κανόνων αλλά αποτελείται από αρχές από τις οποίες η πιο θεμελιώδης είναι η δικαιοσύνη και η προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Η δουλειά του ειδικού (του δικηγόρου ή του δικαστή ή και του θεσμοθέτη) είναι να εφαρμόσει τους κανόνες ώστε να έρθει όσο πιο κοντά γίνεται στις αρχές που διέπουν το Δίκαιο. Πρόκειται για μια ερμηνευτική προσέγγιση του Δικαίου.

Σημασία για την εκπαίδευση του πολίτη :

Αυτή η διαφορά είναι σημαντική γιατί μας οδηγεί να σκεφτούμε πιο είδος Δικαίου θέλουμε να εφαρμόσουμε στο σχολείο και ποια είναι η προσέγγιση των κανόνων που θέλουμε να επιλέξουμε :

- οι κανόνες ως *σύστημα πειθαρχίας και καταστολής* που πρέπει να εφαρμόζονται κατά γράμμα,
- οι κανόνες ως *σύστημα προστασίας κάποιων αξιών* (ιδιαίτερα της δικαιοσύνης και της συλλογικής ζωής) και ως *αφορμή προβληματισμού* για τις αξίες που διέπουν την ζωή της κοινότητας.

Ψυχολογική προσέγγιση της ηθικής και πολιτικής ανάπτυξης του παιδιού και του εφήβου.

Θεωρία του Lawrence Kohlberg (Kohlberg 1981, 1984, Leleux 2005, 2009, Pagoni 2017) ο οποίος ορίζει μια σειρά από στάδια που δείχνουν την εξέλιξη της ηθικής κρίσης του ατόμου. Αυτή η εξέλιξη βασίζεται στην διαφοροποίηση ανάμεσα στους συμβατικούς κανόνες και τις αξίες καθώς και στην αυτονομία της ηθικής κρίσης, με βάση έννοιες - αξίες που γίνονται όλο και πιο γενικευμένες.

Αυτή η προσέγγιση μας οδηγεί να σκεφτούμε τις αξίες που προβάλλουμε με τις πράξεις μας και τις επιλογές μας ή τα επιχειρήματά μας, να σκεφτούμε τις διαφορές που υπάρχουν μεταξύ τους και να τις κάνουμε αντικείμενο σκέψης τόσο για μας όσο και για τους μαθητές.

Ενα παράδειγμα διαφορετικών αξιών που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να δικαιολογήσουν μια υποχρέωση ή μια επιλογή μας :

1. **Φόβος της τιμωρίας** : πρέπει να κάνω ησυχία στην τάξη γιατί αλλιώς ο δάσκαλος θα με τιμωρήσει.
2. **Προσωπικό συμφέρον** : πρέπει να κάνω ησυχία στην τάξη για να κερδίσω την εύνοια του δασκάλου.
3. **Αγάπη και συμπόνια για τον άλλον** : πρέπει να κάνω ησυχία στην τάξη γιατί αγαπάω τον δάσκαλο μου και δεν θέλω να τον κουράζω.
4. **Συνέπειες στην συλλογική ζωή** : πρέπει να κάνω ησυχία στην τάξη γιατί είμαστε μια κοινότητα όπου ο καθένας έχει δικαίωμα να δουλεύει με ηρεμία. **Υπευθυνότητα και προσωπικό δικαίωμα** : έχω το δικαίωμα να μετακινηθώ στην τάξη για την δουλειά μου απο τη στιγμή που δεν ενοχλώ τους άλλους.
5. **Γενικευμένη αξία** : πρέπει να κάνω ησυχία στην τάξη γιατί σέβομαι το δικαίωμα που έχουν στην εκπαίδευση οι συμμαθητές μου.

Σύμφωνα με την θεωρία του Kohlberg η ανάπτυξη της ηθικής κρίσης και αυτονομίας προχωρά από την προσέγγιση του φόβου και της τιμωρίας προς την προσέγγιση των γενικευμένων αξιών. Φαίνεται έτσι ότι η μορφή αλλά και το περιεχόμενο των επιχειρημάτων που χρησιμοποιούμε για να μεταδώσουμε έναν κανόνα στο παιδί διαμορφώνουν την ηθική του ανάπτυξη.

Για την ηλικία των παιδιών που μας ενδιαφέρει, στο δημοτικό σχολείο, η μετάβαση από την εγωκεντρική προσέγγιση (φόβος της τιμωρίας (1) και προσωπικό συμφέρον (2)) προς την συμβατική προσέγγιση (διαπροσωπική σχέση (3) και κοινωνική συνείδηση (4)) είναι ένα σημαντικό βήμα στην ηθική ανάπτυξη του παιδιού.

Παιδαγωγική θεωρία, η οποία στην ουσία είναι και πολιτική, πάνω στον τύπο του πολίτη που θέλουμε να φτιάξουμε.

Η παιδαγωγική Φρενέ, την οποία γνώρισα ιδιαίτερα, βασίζεται στην σύγχρονή της προσέγγιση, σε τρεις αρχές, που διέπουν την αγωγή του πολίτη :

- Οικοδόμηση των αξιών της συνεργασίας και της συλλογικότητας και όχι του ανταγωνισμού, του φόβου ή του προσωπικού συμφέροντος.
- Ανάπτυξη του κριτικού πνεύματος απέναντι στην κοινωνία, την πολιτική και γενικά των μνημάτων που μεταδίδονται από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Οι κανόνες μπορούν να εξελιχθούν αν το αποφασίσει η κοινότητα. Ανάπτυξη της ηθικής αυτονομίας.
- Εμφαση στην επαγγελματική ηθική των εκπαιδευτικών που περιλαμβάνει : αρμονία θεωρίας και πράξης, εφαρμογή των κανόνων της συλλογικής ζωής που ορίζονται από τους κανονισμούς και τα συμβούλια, αναγνώριση και σεβασμός των προτάσεων και των αναγκών των μαθητών και κινητοποίηση για την υλοποίησή τους.

Συμπερασματικά

Ο σχολικός κανονισμός είναι ένα εργαλείο εκπαίδευσης του οποίου τα αποτελέσματα εξαρτώνται από τον τρόπο με τον οποίο θα τον χρησιμοποιήσουμε. Η μορφή του, η λειτουργικότητα του και η ένταξή του σε ένα πλαίσιο συνεργασίας και συμμετοχικής παιδαγωγικής παίζουν μεγάλο ρόλο στον τρόπο με τον οποίο τα παιδιά θα οικοδομήσουν τις έννοιες του κανόνα, των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων, της σχολικής κοινότητας και της δικαιοσύνης που την διέπουν.

Τα τρία πλαίσια αναφοράς που αναφέραμε μας φαίνονται σημαντικά για να σκεφτούμε τον εκπαιδευτικό ρόλο του σχολικού κανονισμού.